

Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 35, Zagreb, 2017., 352 str.

Zbornik je minule 2017. godine izdao Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU-a, a sadržaj je raspoređen u nekoliko dijelova: prvi dio sastoji se od deset izvornih znanstvenih radova (1-84, 145-252) i jednog preglednog rada (85-144). Rubrika *Ocjene i prikazi* (253-338) je drugi dio *Zbornika*, a posljednja rubrika je *In memoriam* (339-346).

Bálint Ternovác otvara *Zbornik* svojim radom »Nastanak i rana povijest biskupije Srijema« (1-14) u kojem problematizira najraniju povijest Latinske biskupije Srijema, uključujući njezin nastanak – kao jedine potvrđene privatne biskupije u povijesti ugarske Crkve – te širenje teritorija, o čemu autori nisu složni. Propitana je teza da tamošnji biskup nije bio rezidencijalni, već samo s ugledom pomoćnog biskupa. Opširno je prikazano pitanje dvojnog sjedišta biskupije nakon provale Tatara i uništavanja katedrale u Banoštoru.

Pitanje kovanja novca, nadziranog od bana u ime kralja, koje je kovano u Kraljevskoj komori, a čija je dobit bila jedan od kraljevskih prihoda, proučava Boglárka Weisz u svojem radu »Zagrebačka komora u doba Arpadovića« (15-26). Uvodno predočava historiografske podatke o kovanju banskog novca u Slavoniji tijekom 13. stoljeća, potom isprave, od kojih su neke potvrđene povijesnim falsifikatima, koje prve spominju slavonsku kovnicu. Istaknut je prijepor oko naziva novca nakon preseljenja kovnice iz Pakraca u Zagreb te odnos ostrogonskih nadbiskupa i zagrebačkih biskupa prema Komori i njezinim djelatnostima.

Djelatnost braće sv. Franje u zadarskom samostanu opisuje, na temelju oporučnih legata onovremenih Zadrana, Sanja Miljan u radu naslovljenom »Ekonomska aktivnost franjevac u Zadru u 14. stoljeću« (27-46). Povijest franjevačkog reda, najznačajnija djela o njima i njihova povijest na zadarskom području predstavljaju uvod u opsežan dio koji govori o njihovoj ekonomiji. Koristeći se bilješkama zadarskih bilježnika, autorica je predstavila darivatelje i njihove darove, koji su uvelike odredili djelatnost, onu ekonomsku, zadarskih franjevaca tijekom 14. stoljeća, sukobljavajući se katkad s karizmom reda.

»Djelovanje Francesca II. da Carrara, zvanog "Novello", u Hrvatskoj« (47-60), naslov je rada kojim Krešimir Kužić prikazuje i analizira boravak padovanskog gospodara na modruškom području 1389. godine. Kvalitetnom analizom dostupnih izvora ustvrđeno je stanje svratišta u Modrušu, zatim stanje cesta, ali i prakticiranje proricanja i vraćanja – premda zabranjeno, ipak je tolerirano. Zaključeno je da su knezovi Krčki uspješno uredili i vodili svoj dvor i teritorij u skladu s onodobnim zahtjevima.

Heraldikom se pozabavio Ivan Jurković u radu »O grbovima u molitvenicima koje su dali tiskati 1518. u Veneciji Krsto Frankapan sa suprugom Apolonijom Lang i 1560. u Padovi Katarina Frankapan, supruga Nikole Zrinskog Sigetskog« (61-84), osobito istaknuvši da su donja polja četvorenoga grba bezuspješno razrješavana od više stručnjaka. Rješenje je ponuđeno zahvaljujući genealoškom shvaćanju grba te, zahvaljujući grbovnicima na prostoru Svetorimskog Njemačkog Carstva, neprolaznom *dignitas*, koji su te obitelji imale.

Preglednim radom »Rukopisi Antuna Vrančića (*Fol. Lat. 1681.*) iz knjižnice Széchényi u Budimpešti« (85-144) Diana Sorić i Milenko Lončar kodikološki opisuju stanje rukopisa u četiri volumena. Većinu te građe čini korespondencija A. Vrančića, koja je, za razliku

od ostatka njegove ostavštine, dobro očuvana te je prvi put kompletno opisan sadržaj tih volumena.

»Ogranak humske velikaške obitelji Kosača u Mlecima: tragom oporučnih spisa (16.-17. stoljeće)« (145-156), naslov je rada kojim Lovorka Čoralić govori o ogranku velikaške obitelji Kosača, koji se nakon 1482. trajno iselio u Mletke. Raščlanjeno je i prikazano jedanaest oporuka od kojih je osam sigurno djelo članova obitelji Kosača. Sadržaj potvrđuje da su Kosače uživali velik ugled u Mlecima te da su bili sastavni dio istočnojadranske useljeničke zajednice.

Okolnosti uhićenja senjskog političara i pjesnika A. Mateše pl. Kuhačevića prikazuje Ivan Brlić u radu »Ostavština Antuna Mateše pl. Kuhačevića (1697.-1772.). Prilog boljem poznavanju njegova životnog puta i književnog djelovanja« (157-178). Njegovo gotovo trodesetljetno uzništvo u kaznionicama Spielberg i Schlossberg prikazano je zahvaljujući materijalima pohranjenima u Štajerskom arhivu u Grazu. Zaključno je navedena i literatura koja je nađena u zatvorskoj knjižnici našeg baroknog pjesnika.

Josip Celić u radu »Stanovništvo grada Omiša s predgrađem po popisu iz 1799. godine« (179-200) donosi popis stanovništva navedenog grada i njegova predgrađa. Popis je iskorišten kao potka za prikaz omiške društvene strukture krajem 18. stoljeća tijekom Prve austrijske uprave u Dalmaciji. Posebno su prikazani pripadnici duhovnog staleža, s obzirom na stalež i način življenja.

Arijana Kolak Bošnjak donosi analizu ratne promidžbe u hrvatskom tisku tijekom godina obilježenih hrvatsko-mađarskim ratom. Rabljene su novine koje su izlazile u revolucionarnom razdoblju te su prikazane mogućnosti korištenja tiska u svrhu ratne promidžbe. Poseban osvrt je dan u vidu doprinosa novina najprije pokretanju rata, a kasnije i vojnom djelovanju snaga bana Josipa Jelačića na terenu. Rad je naslovljen »Ratna promidžba u hrvatskim novinama 1848./1849. godine« (201-220).

Marijan Šabić svojim radom »Suradnja Jiříja Polívke u Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena ili o "nevidljivoj" radu Dragutina Boranića« (221-252), okončava radove ovog broja *Zbornika*. Na temelju korespondencije Jiříja Polívke i Milivoja Šrepela te Polívke i Dragutina Boranića, pokazuje dosad nedovoljno vrednovan Boranićev rad na području etnologije i folkloristike. Istaknuta je Boranićeva uloga u uključivanju Polívke u rad *Zbornika za narodni život Južnih Slavena*. Suradnja je to koja je trajala od 1903. do 1908. godine te je potaknula podizanje razine znanstvenog pisanja među domaćim etnolozima i folkloristima.

Bogata rubrika *Ocjene i prikazi* (253-338) sadrži prikaze stručnih povijesnih, domaćih i stranih, publikacija. Ta rubrika ukupno sadrži trideset i tri ocjene i prikaza.

Sukladno navadi, broj završava rubrikom *In memoriam*, što se odnosi na akademika Vladimira Stipetića (1928. – 2017.), koji je bio velikan gospodarske povijesti, sveučilišni profesor i međunarodni predavač (jedno djelo mu je prevedeno na kineski jezik 1980.) te, u jednom mandatu, rektor Sveučilišta u Zagrebu (1986. – 1989.). Drugi dio te rubrike posvećen je Ivanu Ercegu (1919. – 2017.), bivšem upravitelju Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU-a, članu suradniku HAZU-a i doajenu hrvatske gospodarske povijesti. Jedan je od tvoraca znanstvene tradicije koju Odsjek ponosno nastavlja.

Vatroslav Siketić